תאריך הורדה: 3 מרץ 2026. מקור: עמוד 2, חרות, 18 אפריל 1958 *** מתוך אתר עיתונות יהודית היסטורית, הספרייה הלאומית ואוניברסיטת תא

מ. בגין

ברכת יריב

א׳

ערב התכנס דור המורדים, קבלתי מכתב מאוזרח, שהציג את עצמו כ„חבר מפלגה יריבה הנושאת באחריות של־טונית מרכזית בישראל מאז כינונה מחדש של עצמאותנו במולדת״. מאחר שהבהרתי, על ידי מובאה זו, את השקפתו המדינית והשתייכותו המפלגתית של בעל המכתב, אביא ממנו, בלי הקדמות נוספות, את עיקרי הדברים:

„אירועים דומים שקדמו לו, כן יש להניח, כי אף כנס זה של תלמידי זאב ז׳בוטינסקי על שלוחותיהם השונות יעביר בודאי ללא ייצוג ראוי לשמו (או ללא ייצוג כלל) של ממשלת ישראל וברכתה למחנה זה שלך לוחמי עצמאות ישראל, שמעולם לא נמניתי עליו ואשר גם ביום הזה הנני מתנגד התנגדות פוליטית ורעיונית מוחלטת לגבושו המדיני במסגרת „תנועת החרות״.

היות וכך — ממשיך יריבנו — הריני רואה צורך לעצמי בקוראי במודעה „לכל בני דור המרד״, שהופיעה בשמך בגליון הפסח של „חרות״ את הפיסקא „כל ישראל יש להם חלק בהקומת ישראל״ — לא רק להביע את הסכמתי המלאה לאמת היסטורית ראשונית זו והודהותי הגמורה אתה, אלא אף כאיש יהודי ללא תואר ומעמד מיוחדים למסור בדרך זו את ברכתי הכנה לך ולכל באי כנס זה.

„כנראה מפגמי תקופתנו האומללים (ולדעתי המיותרים) הוא, כי אף דורנו זה של שואת ישראל ותקומתו טרם נתעלה ברוחו מעל... (לא הצלחתי לפענח את שתי המלים הבאות — מ.ב.) וריב־אחים הרסני ומרעיל־נפש־האדמה, אולם אין לי ספק, כי יבוא יום — והוא אינו רחוק — וכל איש יהודי וכל ילד יהודי יזכרו באהבה ובהערצה את כל גבורי האומה ולוחמי תקומתה המסורים על מחנותיהם, ארגוניהם וזרמיהם הרעיוניים השונים בעבר. אין בגישה זו ביחס אל עברנו ההיסטורי הקרוב משום קביעת עמדה פוליטית לבעיות ההווה ודו׳כי מדיניות־חוץ־ופנים, אולם בטוחני, כי ראייה זו בלבד של תולדות דורנו וקורותיו המפותלים תקרב את כולנו אל אהבת ישראל אמיתית, והרי מבלעדי זו אין כל ערובה לקיום עצמאותנו בעתיד״...

סוף פסוק? לא. עוד נשוב למכתב זה.

ב׳

חבר מפא״י זה אינו היחידי, שברך, אם לא בגלוי ואם לא בכתב, הרי בלבו, את כנס דור המרד. רבים היריבים שברכוהו. ראינום, בלי לזהותם, בעברנו, בגי דחול־המועד פסח, את חוצות תל־אביב ויפו.

יש אומרים, כי החדווה וההתלהבות, בהן נתקבלו תלמידיו של זאב ז׳בוטיסקי, הפתיעו. זוהי הפרזה. צרי העין מעדיפים, בוודאי, לשכוח, אך אפילו ידידים לא תמיד זוכרים, כי כוחנו בגדולה בערי ישראל רב הוא. לפני שלש שנים קשרו עמנו גורלם קרוב לארבעים אלף אזרחיות ואזרחים מבוגרים במרחב תל־אביב—יפו. אולם אמת היא, כי באותו יום ג׳, שהיה כולו טוב, ניצבו לאורך מסלול המיצעד, פי כמה וכמה מארבעים אלף איש. וכולם שמחו, והכל הביעו הוקרתם. עברנו כברת דרך הנאמדת בשלשה וחצי קילומטרים, ועינינו ראו, כי לא היה מטר אחד, בו לא נתקבלו הצועדים בתשואות חן, סוערות, גיברות. אכן, עברנו כברת דרך ארוכה... בעצם, אין לה אומדן. כך עובר, בתוך עמו, רק חיל מנצח על נשקו.

ההדגשה, המופיעה במשפט הקודם, נוגעת לעמנו. הוא אוהב, אולי יותר מכל עם אחר, את הנשק, המוחזק בידי בניו. כלים זוהי הריאקציה הטבעית אחרי שבעים דורות של פרוק נשק והפקרת החיים והכבוד? אף הדור האחרון חונך על ולזול בנשק, על התנגדות לצבאיות, על בחילה בשניהם. איך היתה שנאה לאהבה?

הענין הוא עמוק מאד. הוא נוגע לזהות ולעתיד. העם הזה יודע, כי בלעדי הכוח, הקטן, הגדול, העומד לרשותו, לא זו בלבד שחרות לא תהיה לו; קיום לא יהיה לו. אך גם העבר, הרחוק והקרוב, לא נשכח בתהושת העם. אמנם, מהלכת בקרבו אסכולה, לפיה מעמדו של ישראל בקרב העמים נשותנה מאז הוכיחו בניו, כי הם יכולים לעבוד אדמה, לרעות צאן, לסלול כבישים. יש בהיסטוריוסופיה זו אמת מסויימת. אך אין היא אלא חלקית. למדוד אותה לא כדאי. סוף סוף עסקו יהודים במלאכות אלו ואחרות, קשות, גם בתפוצות הגולה, בזמנים שונים, וכפי שעבדים היו, כן היו.

השנוי המכריע במעמדו של ישראל חל מאז לקחו בניו נשק למלחמת עמם. בשנות מלחמת המחתרת העברית אפשר היה למצוא הוכחות לכך מכל רחבי תבל, מניו־יורק ועד פקין, מקייפטאון ועד הלסינקי. יריבינו מצאו אותן, להדהמתם, גם בפרג ובסופיה ובבלגרד ובבוקרשט; אחדים מהם אפילו הודו בכך. אולם אין ספק, כי ההוכחה הבולטת ביותר ניתנה במוסקבה ובשמה.

בשנת 1942, בעיצומה של מלחמת העולם השניה, אמר סטאלין לגנרל שיקורסקי, כי „היהודים אינם יודעים ללחם״ (מסתבר, וכדאי לזכור, כי כרושצ׳וב אינו השליט הראשון בקרמלין, המטיל דופי באופי היהודי). כעבור חמש שנים, בעצרת ארגון האומות המאוחדות, בטרם נתקבלה בה ההחלטה על הקמת מדינה יהודית, אמר דובר של מוסקבה, שליחו של אותו סטאלין, את הדברים הבאים:

„מאורעות הדמים המתרחשים בארץ־ישראל ידועים לכל. מאורעות אלה נעשים הופעה שכיחה יותר ויותר. לכן הם מרתקים יותר ויותר את תשומת לבם של עמי העולם״.

הנה כי כן, מרד קראנו. לקחנו נשק ביד. נלחמנו. וישתנה מעמדו של עמנו — אפילו במוסקבה. מעניין, כי בעוד כרושצ׳וב, בשיחתו עם כתב ה„פיגארו״, מנה חסרונות רבים בעם היהודי, הוא לא מצא עוד את החסרון, עליו עמד, בגימה לגלגנית אופיינית, קודמו בקרמלין. הסבה מובנת. מאז הוכיחה המחתרת העברית הן לסטאלין והן לממלא מקומו, כי יהודים יודעים ללחם, הוסיף צבא ישראל הוכחות כבירות כהנה וכהנה.

על רשימת ההוכחות האלו, המתחילה בגדודי תרומפלדור וז׳בוטינסקי, נמנית מלחמת ההודיעות שביאוש של הגיטאות הנידונים, גם שם, בגיא ההשמדה, הוכיחו בניו — שוב: מ כ ל ה ז ר מ י ם — כי יהודים יודעים ללחם. אך מעניין: את התקוממות המעטים הנותרים נגד המשמידים הרבים מכנים דובריו למיניהם, בלי ביסוס, בשם מרד. ומה שם, או מה שמות, הם קוראים למלחמת השחרור של המעטים נגד המשעבדים הרבים בארץ־ישראל? כמובן, הקרבה וגבורה עילאית היו גם שם וגם פה. זאף ה פ ר י ש ה היא משותפת... אך יש הבדל. בגיטאות יצאו בניגו הגבורים ללחום, לא למען החרות, אף לא למען החיים, אלא למען מותכבוד. בארץ־ישראל יצאו בניגו ללחום, ובעוד מועד, למען החיים, למען החרות, למען העתיד. אדרבא, ילמדונו רבותינו ההיסטוריוסופים הרשמיים: מלחמת־יאוש מרד היקרא; ומלחמת תקוה כיצד?

ביחס למלחמת המחתרת המשחררת לא תיזכר ולא תיפקד המלה „מרד״ בהוצאות ובהודעות ובהיסטוריות הרשמיות. ידידי בן־ציון קצנלנבוגן ומשה שטיין, הראויים, הם ועוזריהם, לכל השבח על הארגון המופלא של כנס המורדים, סיפרו לי, כי הם מסרו ל„קול ישראל״ מספר הודעות בתשלום המתחילות במלים: „עשר לנצחון המרד ולתקומת ישראל״. ההודעות שודרו. תשלום הוא תשלום. אך מכולן נמחק המרד״. כמובן, רק מן הקול הוא נמחק; לא מישראל, ותקצרנה הידים.

נשוב לנשק העברי. העם אוהב אותו. הוא יודע, כי הנשק הזה, המוחזק בידיהם, למודות המלחמה, של בניו, לא רק מבטיח לו את החיים, אלא, פשוטו כמשמעו, זקף, לעיני כל חי, את ראשו המורכן, את גבו הכפוף. טבעי הוא, איפוא, כי בצעוד צבא ישראל, עטור הנצחון, צהלה לקראתו צהלה רבה כל העם.

וכך שמחו וצהלו המוני העם ברחובות תל־אביב ויפו בג׳ דחול המועד פסח השתא. עבר לפניהם חיל מחתרת עטור בכתר המשולש של הקרבה, של גבורה ושל נצחון. אך נשק לא היה עמו. הלכו אנשים. צעדו מפקדים וחיילים; ראשונים ואחרונים; לוחמים ועצורים; נרדפים וכובשים; גוילים ומשחררים; נושאי הרעיון ומגשימיו. כל אחד ואחת מן האלפים האלה כתבו דפים בהיסטוריה. יחדיו עשו את מעשה משנה־הגורל. טנקים לא רעמו אחריהם; אווירונים לא הגו מעל ראשיהם. אנשים הלכו. והם נתקבלו על ידי רבבות, רבבות, כפי שמתקבל רק צבא ישראל על נשקו. לכן כה רבה היתה ה„אפתעה״. לכן כה נפעם לבו של כל מי שזכה — אחרי שנים כאלו — לאהבת עם כזו. אמנם כן, כנס דור המרד, יותר מכפי שהיה מיפגן הלוחמים כלפי העם, שמש הפגנת העם כלפי לוחמיו.

ג׳

אין פלא, כי צרות העין הרימה עפעפיה. השפיל לעשות בטאונה של מפא״י באנגלית. הלה כתב דברים, אשר לא במהרה, אם בכלל, יישכחו. „תושבי תל־אביב, הסביר ה„ג׳רוזלם פוסט״ לקוראיו, עזבו את העיר ועל מרכזה השתלטו אנשי שכונת התקוה, עזרא והמעברות״. צא ולמד, קרא ודע: תושבי תל־אביב, אשר הבטאון המפא״יי רוצה ביקרם, שמעו, כי גדודי אצ״ל וסניפי תנועת החרות ופלוגות בית״ר עומדים לעבור את רחוב אלנבי. מה עשו? ברחו. למה? הם יודעים, „פני העיר״, כי המיצעד יהיה מורכב מתושבי שכונת התקוה ועזרה והמעברות, ותעבור ביניהם זעקה: ספרדים, תימנים, עיראקים ומרוקנים עליכם, — אוצו, ברחו, כי בצוותא אי־אפשר. ה־יעמדו יחדיו, כתף אל כתף, פטריצים (על פי האבחנה האנגלו־מפא״ית) עם פלבאים (על פי זו האבחנה)? היתערבבו? כך נשתנו פני העיר. תושביה עזבוה, במקומם, פלשו למרכזה אנשי שכונת התקוה וכ״ו. נורא.

באמת נורא. יש להניח, כי מאז נאמרו, או נכתבו, דברי התנשאות עדתית, או כיתתית, גזעניים מהם עוד לא יצאו לחלל האויר דארעא דישראל. חלול ה־שם וכזב שמשו בערבוביא בעתון ה־אנגלו־מפא״יי.

אנחנו, כמובן, מתגאים, בכל לב, בכך, כי תושבי השכונות בתל־אביב ובירושלים ובנתניה וברחובות ובראשון ובפתח־תקוה הם עמנו, כפי שאנו עמם — מימים ימימה. מן השכונות ה־אלו, הדלות בנכסים והעשירות באמונה, יצאו טובי לוחמינו, גבורים וקדושים, מוחצי אוייב, עולי גרדום, משחררי עם. בתוך בתי העוני שלהן מצאנו תמיד מחסה. שם הקיפתנו אהבת עם, תמימת לב, משיבת נפש. והבנים האלה, אחינו הנאמנים, באו, כמובן, להשתתף בשמחת דור המרד, כי בניו המה.

אך כל מי שעיניו לא טחה מקנאה ומשנאה ומהתנשאות, ראה, כי במיצעדנו השתתפו אנשים ונשים, זקנים וצעירים, מכל העדות ומכל השכבות. כולם יחד סבלו ונרדפו ונלחמו ונצחו; ויחד כולם צעדו. אמנם כן, אין תנועה בישראל, שכה ידעה למזג, ממש למשפחה אחת, את בני כל העדות, את יוצאי כל הגלויות, כפי שאנחנו, תלמידיו של זאב ז׳בוטינסקי, עשינו זאת, מאז נקראנו אל דגלו ועד עצם הימים האלה.

וכמיצעד הלוחמים, כן רבבות המריעים. איש לא ברח מתל־אביב, מפני מה ש„ג׳רוזלם פוסט״ ראה בפליטה תימנית־עיראקית־מרוקנית, להיפך. ביום כנס דור המרד נהרו אלפים מכל קצות העיר אל מרכזה, אל רחוב אלנבי, אלי מסלול המיצעד. וכך הם עמדו יחדיו, כתף אלי כתף, ילידי הארץ ויוצאי תימן; ילידי אירופה ואסיה ואפריקה; שבי בבל ופולין ומרוקו. צפופים עמדו. אין רווח. בארבע, חמש ושש שורות מילאו את רחובות העיר. שעות ניצבו, שמרו על סדר אזרחי מופתי. בעבור הלוחמים לפניהם, השמיעו כולם, ללא הבדל עדה ושכבה, מלות חבה, דברי עידוד. שמחו. ברכו. הריעו. רווח הלב לראות את כולם באחדותם, בשותפות רגשותיהם, בכליות הגובתם. והפגנת עם כזו — עם אחד — ניסה עתון מפא״יי מתנשא להפוך לפלישה מבריחה. את מי השפיל, אם לא את עצמו ואת מפלגתו?

היו, לאחר היום הגדול, אנשים, שבאו בטענות אל ראש־העיר, הלמאי מצא לנחוץ להזכיר לרבבות תושביה, כי ירושלים העתיקה, חברון וביתלחם ושכם עודן בידי אוייב. מיד הועלו סברות מחוכמות. מר לבנון, רמזו האומרים, העלה על ראש שמחת המורדים את זכר ירושלים הכבושה בגלל המשא והמתן בין תנועת החרות ובין מפלגת הציונים הכלליים, עליה הוא נמנה, לבירור האפשרות של איחודן. מובן מאליו, שעקרון שלמות הארץ יהיה משותף לשתי המפלגות, אם תתאחדנה. אבל, כפי שאינני יודע, מה יחסו של מר לבנון לאיחוד זה, כן אינני רואה שום יסוד לסברה, כי למענו אמר ראש העיר את אשר אמר. האם לא יותר פשוט הוא להניח, כי היהודי מר לבנון זכר את ארץ אבותיו?

רבון העולמים, מה קרה לפרנסי הדעם הזה? בעוד אין לנו לא מדינה, לא צבא, לא דגל ולא כוח, תבעו אבותינו ואבותיהם ובניהם את ארץ־ישראל כולה. והן רק בזכות התביעה הזאת, והאמונה בצידקתה ובהגשמתה, שבנו לארצנו, ובנינו ונלחמנו וזכינו לאתחלתא דגאולה. ומשום שיש לנו מדינה, בחלקה של הארץ, ומשום שיש לנו ממשלה ובנסת ועצמאות וחג עצמאות — אסור לפקוד את ארץ האבות, אסור לזכור ולהזכיר את חלקיה הכבושים?

הנה הלך מר דיוולירה, ראש־ממשלת אייר ללונדון, ושם, באזני האנגלים, המחזיקים למעשה באירלנד הצפונית, אמר, כי יש לאחד את בלפסט עם דבלין. אך אם יהודי אומר בארצו, בעירו, לבני עמו, כי יש לאחד את ירושלים העתיקה עם ירושלים החדשה, הריהו „קיצוני״, או נעשה כזה רחמנא ליצלן, או מחשב חישובים מפלגתיים. „משהו מוכרח להיות מאחורי זה״. ואולי האמונה היהודית היא מאחורי זה? אולי הלב והשכל היהודי הם מאחורי זה?

אנחנו מברכים את ראש־העיר על ברכתו. הוא יכול להתגאות בה. אנו מאחלים לו, כי יזכה לראות בהגשמתה. ולא איכפת לנו כלל, מה יאמרו ה„ריאליסטים״, ואיך יתלוצצו המלעיגים. שמענו אותם. אף ראינום. במדינה יהודית בימינו האמינו? לאפשרות גרוש הבריטים לא נדו בראשיהם מלאי הכמה? הרצו ביציאת הבריטים מאזרי־ישראל? האם לא בקשו חסותם ממש עד הרגע האחרון? אנחנו האמנו ומאמינים. נישא את חזון שלמות הארץ, ובעזרת השם תהזינה עינינו בהגשמתו.

בעיני אחרים לא מצא חן, כי מר ז׳ק סוסטל, אשר על ידידותו גאותי, השתתף, כאיש מחתרת צרפתי, בכנס לוחמי המחתרת העברית. הללו אף אינם יכולים להבין, לשם מה היוה עצרת הבריטים ביפו להפגנה אדירה של ידידות בין לוחמי החופש העבריים ובין לוחמי החופש הצרפתיים, ובין ישראל ובין צרפת. נשיב להם בקיצור. אנחנו היינו הראשונים בישראל, שנאנו את רעיון הידידות עם צרפת, גם רעיון זה נתקל בלגלוג רשמי, בשלילה משרדית. כעבור שנים רבות התברר, מי צדק, וכפי שהתחלנו, כן נמשיך. רכשנו לעמנו ידידים רבים בצרפת, ועוד נוסיף. הצרפתים יודעים להעריך „רסיסטנס״. לפיכך קבלנו ברכה מלאת הוקרה מישב־ראש הכנסת, סליחה, האסיפה הלאומית הצרפתית, והוא חבר המפלגה הסוציאליסטית. כן ברכונו גבורי המחתרת הצרפתית, הידועים לתהילה, מימי הכבוש הנאצי, ללא הבדל השקפה ומפלגה. וטוב הוא לישראל, שידידה הנאמן ז׳ק סוסטל יוכל למסור לבני עמו את אשר ראו עיניו ושמעו אזניו בעצרת ביפו. כלום כה רבים הם ידידינו בעולם הזה?

ד׳

והמכתב? מה על מכתבו של חבר מפא״י? מיהו מה שמו? היכן מגוריו? צר לי, אך יהיה עלי להשאיר שאלות אלו בלא תשובה. כי זה רצונו של החבר. הוא אמנם הותם על מכתבו ואף את כתובתו מסר לי, אך הוסיף:

„אם, משום מה, תמצא ענין להוציא את דברי ברכתי לרשות הרבים, — אנא עשה כן ללא הזכרת שמי״... (ההדגשה במקור).

עשיתי כפי שהורשיתי ונדרשתי. חבר מפא״י, שברך את כנס דור המרד, ישאר אלמוני, מכתבו מלבב. אך התוספת מדכאה. כה רב הוא הפחד האזרחי במשטר זה, עד אשר אדם לא רק מפחד לומר את האמת, המקננת בלבו, אלא אף אינו מתבייש להודות, כי הוא מפחד.

משום כך יהיה עלינו לעמול רבות, בשנת העשור ובשנים הבאות אחריה, עד אשר כל ילד ידע, כיצד יצאנו מעבדות לחרות, וכל אזרח יוכל — לא לפחד.